joonelise vesilindina linnakeskme kõrglammini; siin suubub temasse kirdest Meltsiveski tiigiks (181) (203) paisutatud ning põhjavete joodetav ojake ja edelas eraldub samatekkene Botaanika-aia tiik liigsilma abil jõest. Edasi teeb „Ema" laiu kohal looke lääne-edelasse, pöördub aga auriku lammikärgal järsku lõunakakku, voolab samas suunas Pargi lisaoruni ja lookleb edasi linna piirest välja.

Sellal kui jõesängi laius linna piires vaheldub, osutavad veerud kakku arenedes lammiga ühist tendentsi: laienevad, madalduvad ja muutuvad lamedamaks, kusjuures lammi ning veerude ja veerude ning perve siirdumine sünnib peaaegu märgatamata (196) (197) (203). Muide on veerud linnaulatusel võrdlemisi järsud, eriti veel oru edelapervest suiduva Toomimäe kirdeküljel ja Meltsiveski tiigi kohal asuvast spordivälja häilust loodes. Toom on loodest kakku 0,6 km pikk ja edelast kirdesse 0,2—0,3 km lai lavakõrgendik, mis eraldub 40—50 m-i laiuse n. n. Vallikraavi orukese läbi ürgoru pervest. Selle kaarhambulise orukese põhjapoolse osa lähedal asuvad Kassitoomi väikesed kõrgendikud (Varesemäed) ja sügav tasase põhjaga Kruusa-augu häil.

Muidu on oruperved väikese kõrgusevaheldusega ja vaid veidi lainjad. Silmapaistva astangu moodustab kirdepervel Kaagi- ehk Võllasemägi, kuna temast põhja pool süvenevad mõlemal pool Narva maanteed suured ja sügavad kruusahäilud (203). — Edelaperv on siiski vaheldusrikkam, kõrgeneb Toomimäe, Maarjamäe ja Lillemäe suunas ning madaldub alul raudteestiku poole, et Tamme ja Maarjamõisa väljal jälle tõusta. Suurimat vaheldust pervede veerulähidasisse osadesse toovad ikkagi sälgulised, lühikesed ja väikesed Vallikraavi, Riia, Pargi, Jüri ja Jaama lisaorukesed. Nad lõikavad oruperved kurmuliseks ning kärgaliseks (vt. reljeefplaan 18. joon.) ning viivad alt lammilt tulevad teed keerudena oma kaenlas järsest veerudest läbi üleval laialduvale lainjale tasandikule.

Siiatõusja pilk ulatub kaugele üle linna füsiognoomilise piiri ja kohtab linna lähitagamaal silmapiiri palistavate puistute tumedamaist kogudest sõõrjalt raamitud kultuurmaistut — nurmi ja kesasid, külasid ning väike-õuesid — ja Emajõe orus jõge jälgivaid rööv- ning kasutusmaistuid — soisi niite ja karjamaid. Kaugusest kerkivad esile suuremad liiklemisteed ja suubuvad kodaraliselt linnakehha. Tõmpjaskiireliselt levib see ümbritsevasse maastikku ning näib vaatlejale põllu- ja karja-, niidu- ning metsamaistute keskelt kompaktsema koena tõusva tehismoodustisena, mis oma ulatuselt väärib osamaastiku nime (190) (204).

Nagu suur polüübitaoline keha, pigemini nagu hiidämblik asub Tartu linn tagamaa igast taevakaarest tuleva kodarteestiku koondises. Ümbrusena vaadatult mõjub ta tervikuna, oma vikli silueti ja kehaliste suhetega, oma väljakute ja uulining õuepiltidega, saaliva ja vilka liiklemise, mässulise uuli- ja turueluga ning siselähestikes korterite ja tubade, äride ja saalide sisustise ning viduka või heluka sisemusega. Endastki mõistetav, et linnamaastiku üldpildis pole ei elamute sisustis ega väheulatuslikud uulistseenid mõõduandvad. Linnakere sünnib alles hoonestise ja aiastise, majastiku ja krundivormide mitmekesisusest ning sellest, kuidas teede suundumine ja väljakute asend aitab hooneid eraldada ning silma paista. Lõppeks on majavormid ruumikuina tähtsad linnakeha elemendid, sest nende läbi moodustub peaasjalikult „linnakere pinnamood". Kohati küünivad linnast kõrgele kirikud ja monumentaalsed hooned, tornid ning püstkatused ja hakkavad oma isepärasuses kohe silma. Teisal levib korteriraioonide „majademeri" oma iseloomuliku vahelduse ja osistega, korra viherdavast taimestikust jõurikkalt, korra kehvalt läbitud. Kõigi nende tegurite ning aineste mõju kohta, mis koostavad

Tartu, lk. 214